

#1 ŠKANDINÁVSKY BESTSELLER

KEĎ ŽERIAVY TIAHNU NA JUH

LISA RIDZÉN

COSMOPOLIS

**KEĎ
ŽERIAVY
TIAHNU
NA JUH**

LISA RIDZÉN

LISA RIDZÉN

KEĎ ŽERIAVY TIAHNU NA JUH

Vydala GRADA Slovakia, s.r.o., pod značkou Cosmopolis
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 295. publikáciu.

Tranorna flyer söderut, vydané vydavateľstvom Bokförlaget Forum v roku 2024,
preložila do slovenčiny Jana Obertová.
Jazyková redakcia Anetta Letková
Obálka © Adrián Macho
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová
Zodpovedný redaktor Tomáš Hájek

Copyright © Lisa Ridzén 2024
Vydanie 1., 2024
Počet strán 304
Tlač Tiskárny Havlíčkův Brod a.s

Published by agreement with Salomonsson Agency

Slovak edition © GRADA Slovakia, s.r.o., 2024
Translation © Jana Obertová, 2024

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu nakladateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

Automatizovaná analýza textov alebo dát v zmysle čl. 4 smernice 2019/790/EU a používanie tejto knihy na tréningovanie AI sú bez súhlasu nositeľa práv zakázané.

ISBN 978-80-8090-930-7 (ePub)
ISBN 978-80-8090-929-1 (pdf)
ISBN 978-80-8090-928-4 (print)

*Pre Camerona
Aké šťastie, že máme jeden druhého*

ŠTVRTOK 18. MÁJA

FANTAZÍRUJEM O TOM, že ho vydedím a postarám sa, aby nič nedostal.

Povedal, že pre moje aj pre Sixtenovo dobro bude najlepšie, ak mi ho vezme. Že starí ľudia ako ja by nemali chodiť do lesa a že psy ako Sixten potrebujú dlhšie prechádzky, než len chodiť hore-dolu po dedinskej ceste.

Hľadím na Sixtena, ako leží vedľa mňa na kuchynskom diváne. Široko rozďaví papuľu, zazíva a hlavu položí rovno na moje brucho. Zaborím opuchnuté ruky do jeho srsti a pokývam hlavou. Čo si ten zasran vlastne myslí? Nedostane to, čo chce.

Ingrid spoza kuchynského stola si povzdychne.

„Bo, nemôžem ti nič sľúbiť, ale urobím, čo budem môcť. Pretože to nie je okej,“ poznamená a pokračuje v zapisovaní do diára opatrovateľskej služby.

Prikývnem a trochu mi mykne kútikmi úst. Ak mi niekto môže pomôcť so Sixtenom, tak je to Ingrid.

Oheň praská. Flamene tancujú medzi borovicovými poľenami, sotva sa od nich dá odtrhnúť zrak. V myšlienkach zablúdím k rozhovoru s Hansom dnes ráno a znovu sa naštvem. Kto si myslí, že je, ten náš syn? On určite nebude rozhodovať o tom, kde bude Sixten žiť.

Na chvíľku privriem oči, tá zlosť ma unavuje. Započúvam sa do Ingridiných pohybov a sťažka dýcham. Hnev pomaly opadáva.

V záplave zlosti sa objavuje tá triaška, ktorú cítim v poslednom čase. Trhanie, rozpínajúce sa vnútri môjho hrudníka. Pociť, že by som mal robiť veci inak.

„To nech ťa vôbec netrápi,“ povedal mi minule Ture v telefóne, keď som sa mu to pokúšal vysvetliť.

A asi má pravdu, pomyslel som si, ležiac na diváne so Sixtenom a počúvajúc Ingrid.

Pretože v prázdnote po tebe, Fredrika, som začal premýšľať o veciach, ktorým som predtým nevenoval ani len myšlienku. Nikdy som nemal nejaké pochybnosti, vedel som, čo chcem a dokázal rozlíšiť dobré od zlého. Dokážem to stále, ale začal som väčšmi premýšľať.

Premýšľať o tom, prečo sa to stalo tak, ako sa to stalo. Rozmýšľať o mame a tatkoví spôsobom, akým som o nich nikdy predtým neuvažoval. Najviac som však premýšľal o Hansovi. Nechcem, aby to bolo medzi nami také, aké to bolo medzi mnou a tatkom.

Lenže potom prešla reč na Sixtena, a tak som sa rozčúľil, že som nevedel, kedy sa upokojiť. Dofrasa, nemôžem dať veci do poriadku, ak mi vezme Sixtena.

„Zoberiem ho na obed na krátku prechádzku,“ ozve sa Ingrid a rázne zatvorí diár.

Malé oči jej žiaria. Sama má psa a už len pomyslenie na to, že by mi mohli vziať Sixtena, ju dráždi. Rukou si prihladí krátke sivé vlasy a otvorí škatuľku na lieky. Kontroluje, či pilulky sedia. Na srdce a všetko ostatné, čo s tým súvisí.

„Ďakujem,“ odpoviem a vypijem dúšok čaju.

Keby sme mali dcéru, prial by som si, aby bola taká ako Ingrid. Chodila do paralelnej triedy s Hansom a jej starý otec pracoval na píle dole v Ranvikene v tom istom čase ako tatko.

Dnes má oblečenú len tmavomodrú flísovú mikinu s logom opatrovateľskej služby na hrudi. *Nie je jej chladno?* prebehne mi hlavou. Keď prišla, nemala na sebe bundu. Prekvapuje ma, že ľuďom dnes

nebýva zima. Ja som tiež chodieval pol roka bez ponožiek a šortky som si obliekal už začiatkom mája. Teraz neprestajne mrznem a nezáleží na tom, že vonku je už teplejšie, kúrim si stále. To tak býva, vravia lekári a opatrovatelia. Je to normálne.

Aj ty si zimomravá, Fredrika. Oblečú ti jeden z tvojich starých pletených svetrov, keď ťa prídeme navštíviť.

Ingrid zvráští obočie. Zdá sa mi, že ju počujem niečo mumlať o dávkovači liekov. Príde čas, keď aj ona začne mrznúť ako vychudnuté kozla.

Ešte raz skontroluje liekovku a zdvihne telefón, aby zistila, či niekto nevolal. Príde mi na um, že ani neviem, či má rodinu. Alebo som len zabudol? Podľa toho, ako ľudia odpovedajú na moje otázky, som zistil, že zabúdam. Hansa to otravuje.

„Práve teraz si sa na to pýtal,“ vraví.

Ingrid ma takto nikdy nezosmiešňuje.

Zmením si polohu nôh natiahnutých na jednej z tvojich prešívajúcich prikrývk a pozorujem Ingrid. Určite má poslušné deti. Milé a dobre vychované.

Načiahnem sa po miske šípkovej polievky, ktorú položila na stôl. Chladná hustá tekutina mi naplní ústa. Šípková polievka je jedno z mála jedál, ktoré mám stále rád. Tak veľa pokrmov zmenilo chuť. Šľahačkové zákusky sa už nedajú jesť, chutia ako plesnivé. Hans napriek tomu z času na čas nástojí na tom, aby som si kúpil šľahačkový zákusok.

„Si taký chudý,“ podotkne. Akoby to bola moja chyba, že svaly atrofujú. Akoby som ja vymyslel starnúce nepotrebné telo.

Položím misku naspäť na stôl a dolnou perou srkam to, čo mi uviazlo vo fúzoch.

Ingrid podíde ku kachliam a priloží do nich pár polien. Je zvyknutá narábať s drevom. Spolu s bratom majú stroj na spracovanie dreva, taký, ktorý naraz štiepa a reže. Váži dvanásť ton. Nepoznal

som osobne jej rodičov, ale viem, ktorí to boli. Obaja zomreli skoro a Ingrid prevzala starostlivosť o hospodárstvo.

Niektorí z personálu nevedia, ako rozložiť oheň. Uložia štiepky na rozkúrenie pozdĺž namiesto toho, aby ich postavili a zapálili zvrchu. Spočiatku som im to aj vravel, ale postupne ma to prestalo baviť. Najmä mladí vyzerali byť bezradní. O tatkoví by som mohol rozprávať veľa, ale inak práve on ma naučil poriadne rozložiť oheň. Dnešní mladí ľudia si nevidia ďalej od špičky nosa, dostanú všetko ako na striebornom tanieri a nedokážu to, čo sme sa my naučili už ako malí chlapci. Čo by len robili, keby sa stalo niečo katastrofálne? Keby vypli elektrinu alebo by prestal fungovať vodovod? Zrútili by sa ako domček z karát.

Hľadím do ohňa. Vedel by som si naďalej vystačiť s vodou spod hory Renäsbäckenu, kachľami na drevo a jedlom z komory. Oheň niekoľkokrát oblizne triesky, z ktorých náhle vyšľahnú prudké plamene. Žlté tancujúce plamene mi pripomenú Hansa, keď ako malý chlapec dokázal sedieť a hľadiť do ohňa ako fascinovaný. Vtedy, keď na mňa neprestával upierať zrak a natrčal uši, aby počul každé moje slovo.

„Hans chce, aby som prestal aj kúriť. Nechce mi zobrať len Sixtena, chce mi zobrať i drevo,“ zachichocem sa, hoci ma bolí srdce, keď to vyslovím. „Myslí si, že namiesto toho stačí iba zapnúť radiátor a že si to môžem dovoliť.“

„Viem,“ odvetí Ingrid a opláchne tanier. „Ale to preto, lebo na teba myslí, to predsa vieš. Bojí sa, že zabudneš zavrieť klapku alebo spadneš, keď pôjdeš po drevo či na prechádzku so Sixtenom.“

Alebo je to sebeckto a obrovská hlúposť, chcem povedať, ale zahryznem si do pery.

„Drevo nech ťa netrápi. Sme tu tak často, že ak aj na niečo zabudneš, hneď si to všimneme.“

Vopchám si ruku do brady a mrmlem, že Hansovi je to jedno, ale Ingrid to asi nepočuje.

„Večer príde Eva-Lena,“ ozve sa Ingrid po chvíli.

Som nahnevany a prikývnem, neotvoriac oči s vedomím, že čoskoro ma vezme spánok do svojho upokojujúceho objatia.

Eva-Lena sem začala chodiť ako náhradníčka, keď Ingrid za prvých mrazov krivo stúpila a zlomila si nohu. Bola preč niekoľko týždňov a ja som to musel vydržať s tou mrchou. A aby toho nebolo málo, pochádza z Frösönu.

Domácia opatrovateľská služba prichádza ku mne štyrikrát denne. Keď to Hans prvý raz spomenul, asi pol roka po tom, ako si odišla, zdalo sa mi to smiešne. Vysmial som sa mu do tváre, ale potom som sa trochu hanbil. Chcel mi len dobre.

Bolo to vtedy, keď som mal ešte vládu nad vlastným životom.

Šťastie, že mám Tureho. Opatrovateľskú službu mal dávno predomnou. Spadol a bol nútený ísť na ošetrovanie do zdravotného strediska, kde mu mladý lekár okamžite zariadil opatrovatelstvo. Ten zelenáč mu povedal, že ho znepokojilo, keď sa dozvedel, že Ture býva sám a nemá mu kto pomôcť.

Napriek tomu, že Ture žil celý život sám, rýchlo si zvykol na to, že mu po dome každé dve hodiny pobejú nejakí ľudia.

Iba sprchu nemá rád. Mňa na rozdiel od Tureho veľmi netrápi, ak ma vidia nahého. Preňho je to nepríjemné. Vraví, že je mu ľúto tých, ktorí sa musia pozeráť na jeho staré scvrknuté telo.

Zo všetkého najväčšmi ma zožiera zlá rovnováha. Keby som ju mal lepšiu, dlhšia prechádzka so Sixtenom by bola malina. Neboli by okolo toho žiadne reči. A nemusel by som sa hnevať na Hansa.

Okrem Ingrid sa mi najviac páči Johanna. Pochádza z Bölvikenu a je v Ellinorinom veku. Je robustná a hlučná, presne ako bola jej mama. Z úst jej vyletí čokoľvek a vyvoláva vo mne smiech, aj keď v mojom živote sa už nemám veľmi na čom smiať. K Turemu prichádzajú náhradníci každý druhý deň. Keby malo ku mne prichádzať toľko ľudí, okamžite by som zavolať starostu. Mali by ste predsa mať možnosť poznať ľudí, ktorí prekračujú prah vášho domu.

„Kým odídem, priložím ešte pár polien, a ak chceš, môžeš si zdriemnuť,“ povie Ingrid a zdvihne sa zo stoličky. Ani som nezbadal, kedy sa tam posadila.

Vezme tanier a príbor, ktorým nakrájala krajec chleba na malé kúsky. Mám iba dva zuby v dolnom rade, a ak mi ho nepokrájajú, trvá mi dlho, kým sa najem. Hans ma prehovára, aby som si dal urobiť mostík. Myslím si však, že to nie je potrebné. Vyhodené peniaze na také krátke obdobie. Mäkký syr vôbec nie je taký zlý. Možno nie až taký dobrý ako tvrdý, ale v živote nemôžete mať všetko.

Sixten sa pritlačí k mojej nohe a mne zovrie srdce. Zaplaví ma pocit túžby porozprávať sa s tebou. Napriek tomu, že sme nepatrili k tým, ktorí by toho veľa narozprávali. Povedala by si, že, samozrejme, môžeš priniesť drevo do pece a vziať Sixtena na prechádzku. A že stačí zísť iba na kraj lesa, aby sa vycikal.

Od tvojho odchodu ubehli už tri roky. Doteraz mám pred očami tvoj nechápavý pohľad, keď prišiel náš syn a odviedol ťa. Povedal, že je čas ísť a že sa tam budeš mať lepšie ako tu.

Videl som na tebe, že mu neveríš. Že by si najradšej zostala pri mne. Tu ti bolo všetko známe. Nechal som chvíľu spočívať tvoj pohľad v mojom. Nechcel som nič väčšmi, len aby si mohla zostať. No chytil som ťa za ruku, jemne ju stisol a povedal:

„Hans má pravdu, budeš sa mať oveľa lepšie.“

Aj keď celé moje telo bolo proti, vedel som, že by som sa o teba nedokázal postarať.

Mrknem jedným okom na pohár so závitom na stole a potom na Ingrid. Neviem ho otvoriť sám, prsty mám slabé a stuhnuté, aby som nimi uchopil viečko. Ruky mám stále veľké ako lopaty, ale sila sa strátila a nemôžem ohnúť stredné kĺby prstov.

„Klobásové prsty vo vašom veku a s vašou diagnózou sú normálne,“ vysvetlil mi lekár, keď som bol uňho naposledy.

Ingrid sa pokúsi nájsť pohár, ktorý by sa dal otvoriť ľahšie a zároveň by závit tesne priliehal, aby nevymizla vôňa, ale ani ten sa mi nedarí otvoriť.

„Chceš pomôcť s jeho otvorením?“ spýta sa, stojac chrbtom ku mne.

Rýchlo sklopím zrak. Hoci mi s tým pomáhala veľa ráz, hanbím sa. Schovávať si v pohári šál svojej dementnej manželky, aby som si mohol pripomínať jej vôňu, je v podstate patetické. Preto o tom vie iba Ingrid. Aj pred tebou by som sa hanbil. Neboli sme z tých, ktorí si prejavovali vzájomnú lásku. Nepotrebovali sme to.

Ingrid odkrúti viečko a podá mi nádobu. Obráti sa a pokračuje v utieraní kuchynskej dosky.

Nadýchnem sa cez textilné vlákna šálu. Snívam so zatvorenými očami, oddávajúc sa pálcivému pocitu. Nikto nespomenul, že je normálne, že oči vekom zvlhnú. Že slzy sa vedia zakvačiť do väčšiny spomienok.

Šál si si kúpila na jarnom trhu v meste, keď bol Hans ešte veľmi malý, aby chodil sám. Sedel v kočíku, ktorý sme si vzali od susedov cez cestu. Pamätám si, že mal veľké kolesá. *Bude dobrý na naše hrboľaté cesty*, pomyslela si si. Spočiatku bol šál tmavočervený, ale za tie roky si ho pozašivala malými rôznofarebnými záplatami. Keď bolo chladno, okrutila si si ho niekoľkokrát okolo krku, a keď bolo teplejšie, prehodila si si ho okolo pliec.

„Nechceš si ho vziať?“ spýtal som sa ťa, keď si sa chystala vyjsť cez naše vchodové dvere posledný raz. Keď ti Hans práve pomáhal baliť tašku do Brunkullagårdenu.

Otočila si sa a na chvíľu som si pomyslel, že si so mnou, že poďakuješ a usmeješ sa, ako si to mala vo zvyku, keď som zbadal, že si na niečo zabudla. Ty si však na mňa iba uprela spýtavý pohľad. Akoby som držal v ruke cudzí predmet.

Dlho som sa neodvážil vytiahnuť šál z pohára, chcel som si tú vôňu uchovať. Teraz voniaš akosi inak, zmenili ti mydlá aj krémy. Demencia nezmenila len tvoj mozog.

Vopchám dnu šál a podarí sa mi zakrútiť viečko. Je to ľahšie, ako ho odkrútiť. Položím nádobu na stôl pred Ingrid, aby ju zatvorila pevnejšie, a hlavu zaborím do vankúša.

Zvuky, ktoré počujem, keď Ingrid umýva riad, mi znejú ako uspávanka. Rozplývam sa v ohni a sotva si všimnem, že sa rozlúčila a zatvorila za sebou vonkajšie dvere.

Napriek tomu, že letné noci začínajú byť svetlejšie, tu v kuchyni je temno. Miestnosť má len niekoľko menších okien a nahnedo vymalovaný strop pohlcuje svetlo, ktorému sa sem podarí preniknúť.

Oheň praská a Sixten sťažka dýcha. Škrabkám ho za ušami a na krku. Sršť je tam rovnako mäkká a huňatá ako celý jeho kožuch, keď bol ešte maličký. Bola si skeptická, keď sa nás Fredrikssonovci z Fåkeru spýtali, či nechceme nové šteňa. Sixten je siedmy pes, ktorého sme si od nich vzali. Zaiste sa im tu narodili stovky švédskych losích psov (severský špic), ktoré pomáhajú pri love losov. Myslela si si, že sme už pristarí na to, aby sme si vzali ďalšieho. Hans držal s tebou. Ja som si pomyslel, že ste hlúpi a nazval som vás pesimistami.

Jedného večera som sa rozkričal a spýtal som sa, čo to, dofrasa, teda znamená, ak som na psa pristarý. To tu máme len sedieť a čakať na smrť? O niekoľko dní nás už viezol Hans do Fåkeru. Keď som zdvihol Sixtena z predného sedadla a položil do tvojej náruče, tiež si sa zmenila. Zišla si k Larssonovcom a zohnala kúsok pečene na sušenie, aby sme mali šteniatko s čím trénovať. Bolo to presne rok predtým, ako sa objavili prvé symptómy.

Jemne potiahnem Sixtena za ucho a on vydá zo seba chrapľavý zvuk. Pohyb ma prinúti zamyslieť sa nad tým, aké stuhnuté mám prsty. Keď som začal užívať tabletky na srdce, musel som prestať brať lieky proti reume. V každom prípade ma to však veľmi nebolí.

„Nie je ťažké vybrať si medzi srdcom a kĺbmi, ak musíte?“ usmial sa zastupujúci lekár.

Zomrieť na infarkt môže byť azda dobrá smrť, pomyslel som si, kým lekár prerušil moje úvahy.

„Ak už nemáte ďalšie otázky, tak nateraz sme skončili,“ povedal a obrátil sa k monitoru.

Intenzita prstov po klávesnici naznačovala, že má naponáhlo a že už mal byť niekde inde. Sivé jemné vlasy ležali na jeho okrúhlejšej hlave ako škaredá kúpacia čiapka. Musel sa bližieť k dôchodkovému veku. Počul som, že zastupujúci lekári zarobia za mesiac toľko, čo som ja zarobil za rok na píle. Keď som sa spýtal, kde sa podel môj lekár, vysvetlil mi, že jeho mama bola z Jämtlandu. Ako keby ma to zaujímalo.

Chcel som sa postaviť, buchnúť päťou do stola a spýtať sa, či je normálne mať ruky, ktoré nedokážu otvoriť ani len viečko na konzerve od sledov. Prečo si potrebujem vybrať medzi rukami a pádom na zem ako mŕtvy muž. No slová, ktoré som hľadal, sa rozplynuli a nedokázal som ich nájsť.

Prial som si, aby Hans vstal a povedal, že to neakceptujeme. Aby ma chytil pod pazuchu a všetko vybavil. Ako som to urobil ja, keď susedov chlapec doňho hádzal šišky na autobusovej zastávke. Potiahol som ho za tričko a pritlačil k priekope. Lenže Hans mi iba podal môj kabát a zdvihol sa. A pobrali sme sa domov.

Sixten zachrapká a ja ho znovu potiahnem za ucho. Stále mám dosť dobrý úchop medzi palcom a ostatnými prstami. Ingrid vraví, že mám silnejší stisk dlane ako väčšina osemdesiatdeväťročných. Tvoj je však ešte silnejší, Fredrika. Povedal mi to personál v Brunkullagårdene. Mal by som sa asi tváriť trápne, ale urobilo mi radosť, keď som počul, že ich ťaháš za odev tak silno, až ti zbelejú hánky.

13.10

Bo chce na obed zapečenú rybu a kávu s množstvom cukru. Fúka do fľaše, aby sa mu uvoľnili hliený, a rozpráva o Sixtenovi. Želá si, aby som napísala, že je otrasený tým, že niektorí ľudia si myslia, že Sixtena treba presťahovať. Oheň je v poriadku.

Ingrid

SOBOTA 20. MÁJA

12.30

*Čas obeda, zabíjačková kaša a cvikla. Bo sa sťažuje na oči,
hovorí, že vidí zahmlene. V pondelok treba kontaktovať
obvodnú sestru.*

Kalle

PREBÚDZAM SA na to, že sa mi v rozkroku šíri teplo. Snívalo sa mi, že idem na toaletu. Ako sa to stávalo Hansovi, keď bol malý. Nebolo to veľa, ale dostatočne na to, aby to bolo nepríjemné.

Pozriem sa na hodiny na stene, či potrvá ešte dlho, kým príde opatrovatelka, aby mi nachystala obed. Sotva však stihnem ísť na toaletu a prezliecť si spodky a nohavice. Myslia si, že by som mal mať plienky stále, ale hneď ako odídu, dám ich preč. Nazdávajú sa, že je to preto, lebo zabúdam, ale ja sa radšej poštim a prezlečiem sa, ako by som mal mať na sebe niečo také.

Nadýchnem sa a vytlačím sa do sediacej polohy na kuchynskom diváne. Na stole je studená šálka čaju. Jedna zo šálok, ktoré som ti kúpil na výlete do Høga kusten. Páčili sa ti. A hoci si aj povedala, že ich nepotrebujeme, kúpil som ti ich, pretože mi práve zvýšili plat a bol som bohatý.

Bolo to v to leto, keď Hans urobil žúr, keď sme boli preč. A bol natoľko hlúpy, že robili taký hurhaj, že ich bolo počuť až k Marite a Nejlovi. Jasné, že nám to povedali. Dočerta, ako som naňho nareval, sotva stačil požiadať o prepáčenie.

Začal chodiť na gymnázium a tráviť čas s tými chalanmi z mesta. Do hlavy mu natĺkli množstvo nápadov, predovšetkým ten chlapec z Frösönu. Začal odvrávať a klásť otázky o politike. Mal milión